

Harde økonomiske realiteter

Taler

Odvar Nordli

Dato

6 februar 1978

Sted

Oslo

Omstendigheter

Faglig-politisk møte i Oslo Arbeiderparti

- 1 Vi har hatt en lang periode på vel 30 år med en så å si ubrutt vekst i vårt lands økonomi. Mer enn halvparten av befolkningen har aldri i sitt voksne liv opplevd noen annen utvikling enn den langvarige jevne og til dels sterke vekst. Når vi måler den økonomiske velstand korrigert for prisstigningen, vil vi finne at den
- 5 pr. innbygger er mer enn fordoblet fra den første etterkrigstiden til i dag. I tillegg til doblingen av inntekten kommer den bedring i materiell standard som har fulgt med mange av de nye og bedre kvaliteter enn det vi hadde før.

- 10 Denne vekstperioden har vært et internasjonalt fenomen og har kommet alle industrialiserte land til gode.

- For vårt eget lands vedkommende kan vi konstatere at den økonomiske framgangen har vært større enn i gjennomsnittet av de vest-europeiske land. Vi kan også slå fast at gjennom det politiske arbeid som har vært dominert av LO
- 15 og Arbeiderpartiet, har vi også lyktes i å fordele velstandsøkingen jevnere enn i de aller fleste land. Velstanden er blitt fordelt både med hensyn til yrkesgrupper, sosial-grupper, næringer og distrikter.

- 20 Etter at Norge gjennom det meste av den industrielle utviklingen i Europa har vært blant de mindre velstående folk, har vi i løpet av etterkrigstiden rykket opp på listen og befinner oss nå blant verdens 10 rikeste land.

- 25 Dette er et resultat av god innsats i yrkeslivet, i organisasjonene og i våre politiske organer. Det ligger også en porsjon hell i dette ved at Norges ressursmessige stilling i dag er langt gunstigere i en internasjonal sammenlikning enn tidligere.

Men nå står vår del av verden i en ny fase av utviklingen. Vi kan neppe på
30 samme måte regne med å komme tilbake til de lange stabile oppgangstider fra
50- og 60-årene.

Etter den internasjonale oljeforsyningskrisen i 1973-74 kom den internasjonale
økonomi ut av takt. Uten å beskrive nærmere de forskjellige enkeltheter i dette
35 kan vi slå fast at den lange ubrutte veksten i hvert fall for en tid er brutt.

Videre kan vi slå fast at industrilandene er kastet in i en sterkere prisstigning enn
noen gang tidligere.

40 De internasjonale valutaforhold er ute av likevekt. Hele den industrialiserte
verden er kommet i et meget stort underskudd i forhold til de oljeproduserende
land. Den andel som de enkelte industriland har av dette underskudd varierer
sterkt og har skapt sjokkbølger i økonomi og økonomisk politikk i mange land.

45 Massearbeidsløsheten er kommet tilbake med mer enn 16 millioner ledige, slik
vi hadde i de tunge krigsårene i 1920 og -30-årene. Forskjellen fra den gang er
imidlertid at dagens massearbeidsløshet ikke er ledsaget av den samme håpløse
materielle nød. Men like uverdigg som noen gang er det at et moderne
gjennomorganisert samfunn ikke skal kunne tilby sine innbyggere et arbeide slik
50 at de kan føle seg som nyttige medlemmer av et sosialt fellesskap.

Den norske befolkning har hittil merket lite til virkningene av de siste års
økonomiske krise. Gjennom en aktiv motkonjunkturpolitikk, som er gjort
lettere ved oljevirkomheten og de forventede inntekter fra denne, har det lyktes
55 gjennom hele denne perioden å opprettholde den fulle sysselsetting. For hele
befolkningen har de siste årene vært preget av betydelig vekst i personlig inntekt
og velstand.

I løpet av det siste året har virkningene av den internasjonale økonomiske uro,
60 og varslene for de første par år for oss blitt langt alvorligere enn før. Dette
tvinger oss til å innrette oss etter dystre økonomiske utsikter enn vi tidligere
har gått ut fra.

Alle viktige avgjørelser i den økonomiske politikken i dette året vil måtte ta sitt
65 utgangspunkt i disse realiteter. Vi kan med stor grad av sikkerhet si at bedriften
Norge bare får en liten øking i sin samlede inntekt til fordeling blant de ulike

befolkningsgrupper. Videre må vi konstatere med uro at underskuddet i vår utenriksøkonomi er blitt betydelig forverret.

70

Det er i betalingsbalansen med utlandet at den norske økonomien kan komme i en utsatt stilling. Den sterke oppgangen i våre personlige inntekster i de siste år har ført til en kraftig oppgang i import fra utlandet, i utenlandsreiser og andre måter å bruke utenlandsk valuta på.

75

Dessuten har de høye innenlandske inntekter vært med å skape en ekstra sterk vekst i vårt eget kostnadsnivå. Produksjonskostnadene har økt langt mer i Norge enn i de landene vi handler med og konkurrerer med.

80 Årsakene til denne ulikheten landene imellom i pris- og kostnadsutviklingen er flere. En av årsakene er at i de land hvor arbeidsløsheten er høy blir veksten i lønninger og kostnader mindre. Vi kan si det slik at vi må betale en pris for at vi har lyktes bedre enn andre land i å holde full sysselsetting. De landene som har god tatt eller måttet godta en arbeidsløshet har på den måten fått en

85 konkurransemessig fordel i sin kostnadsutvikling i forhold til oss som etterlever kravet om full sysselsetting som det første bud i den økonomiske politikk. Selv om vi føler dette urettferdig, er det en del av den harde virkelighet.

90

Når det gjelder økonomiske realiteter av denne typen, spørres det dessverre ikke etter moralske normer. Det er de harde resultatene som teller.

95

Vi har kunnet konstatere gjennom det siste året at norsk produksjon på mange viktige områder har tapt markeder i konkurransen med utlandet. Dette tapet har særlig funnet sted på eksportmarkedene, men tapet finner også sted i vårt eget land, i våre egne forretninger hvor utenlandske produkter ofte er billigere enn de norske og derfor blir foretrukket av forbrukerne.

100

De siste oppgaver forteller oss at det fant sted en reell nedgang i norsk vareeksport i fjor. Men samtidig var det i de landene vi selger til en samlet øking i det de kjøpte fra andre land. Vi kan derfor ikke bare trøste oss med at årsaken ligger i at verdensøkonomien er stagnert. Vi har mistet noe av den andel i det samlede marked som vi tidligere har hatt. Utsiktene for det kommende år er dystre med hensyn til den fortsatte eksportutvikling. Dette er bekymringsfullt både fordi det betyr tapte inntekter for landet, og fordi det står om arbeidsplassene i de bedriftene som rammes av denne prosessen.

105

Det er først og fremst om utviklingen av kostnadsnivået og den internasjonale konkurranseevnen at slaget står.

110

Vi har ikke lov til å tape dette slaget. En videre utvikling med sviktende eksport vil kunne bringe Norge inn i en gjeldssituasjon overfor utlandet som er større enn vi kan håndtere med full nasjonal handlefrihet. Dette må vi, og skal vi, evne å unngå. Det kreves ikke de store forsakelser. Men det kreves at vi innretter oss slik at våre kostnader i de nærmeste par år vokser mindre enn tilsvarende i de landene vi konkurrerer med. Vi må mobilisere våre krefter for å produsere og markedsføre norske eksportvarer. Det er heldigvis mange bedrifter og bransjer som er i fremgang. De må få sin rimelige sjanse til videre utvikling.

115

120

Vi blir tvunget til å akseptere at en del eksisterende virksomhet må legges om, og kanskje innstille.

Arbeidsmarkedsmyndighetene forbereder nå en sterkere innsats for å lette overgang fra en jobb til en annen. Opplæring, omskolering og mer effektiv formidling er ledd i dette. Første bud er fortsatt å bekjempe arbeidsløsheten.

125

Vi kan slå fast at problemene foran oss er betydelige, men langt fra håpløse. Vi står ikke overfor massearbeidsløshet og sosialt tilbakeslag.

130

Vi må vende oss til noe nytt i vårt handlingsmønster ved at vi ikke kan fortsette den lange rekken av årlige reelle forbedringer i vår økonomi. Vi må slå oss til ro med å bevare, jeg vil også si forsvare, det nivå vi allerede har nådd.

135

Dette vil være hovedlinjene i den økonomiske utvikling i Norge i 1978 og trolig også i 1979. Vi vil ha økonomisk evne til å kunne ta et tak for de grupper som ligger særlig dårlig an, og hvor det er nødvendig å løse sosiale behov.

140

Men vi andre bør ligge på årene og greie oss med det nivå vi har oppnådd. La oss da igjen og igjen minne hverandre om at det er et materielt nivå i verdens-
toppklasse og det dobbelte av hva vi hadde ikke lenger tilbake enn i begynnelsen av 1950-årene.

Hvis en enkelt gruppe i kraft av sin forhandlingsposisjon eller andre forhold lykkes i å skaffe seg en stor reell bedring i sin økonomi, vil dette bare ha én sikker

virkning på resten av økonomien. Det vil bryte opp helheten i vår politikk, og dermed vil det bidra til å forrykke vårt kostnadsnivå og gjøre det vanskeligere å styre vår økonomi usåret gjennom den internasjonale krise vi befinner oss i.

- 150 Denne situasjonen stiller store krav til de politiske myndigheter. Det er Regjeringenes ansvar å legge opp en politikk som gjør at vi ikke sprenger våre muligheter. Det er Stortingets ansvar å ta den samme ansvarsfulle stilling til landets økonomi. Soloutspill fra enkelte politiske leire for å markere en mer progressiv holdning til visse oppgaver kan føre med seg at grunnlaget for
- 155 stabiliteten i hele økonomien blir ytterligere svekket.

- Flere store utredningsarbeider er nå avsluttet eller under avslutning. Vi må regne med at det som vanlig fra slike utredningsoppgaver tenger seg nye oppgaver og nye krav til å løse ulike behov. Det er på lang sikt fortsatt et godt grunnlag i
- 160 Norges økonomi til å ta på oss løsningen av oppgaver som vi ennå ikke har greid. Men timeplanen og gjennomføringstakten for nye reformer og tiltak vil ubønnhørlig måtte tilpasses til den ytre ramme for vår økonomi.

Intet utredningsarbeid kan rokke ved det.

- 165 Regjering og Storting vil i løpet av dette året få til behandling flere slike store utredninger både på det sosiale området, for utviklingen av vårt nasjonale forsvar og for utviklingen av vårt samlede samferdselsnett. Alle disse tre områder er grunnleggende i vår nasjonale politikk. Men ingen av dem kan være upåvirket
- 170 av de reelle rammebetingelser som vi alle er underlagt.

- Landsorganisasjonens representantskap har nylig vedtatt prinsippene for sin holdning til det kommende tariffoppgjøret. Arbeidsgiverne har klarlagt sitt syn. Som en generell kommentar vil jeg si at partenes holdning bærer bud om
- 175 forståelse for den økonomiske situasjon landet befinner seg i. Den videre håndtering av tariffoppgjøret er som vanlig et ansvar mellom partene, i første rekke Norsk Arbeidsgiverforening og Landsorganisasjonen. I andre deler av tariffoppgjøret kommer andre organisasjoner inn.

- 180 Det er et viktig trekk i det norske demokratiske system at det er partenes ansvar å gjennomføre sine inntektsforhandlinger.

Det kreves et omhyggelig samspill mellom partenes forhandlinger, Regjeringens

185 medvirkning og Stortingets bevilgningsmyndighet.

Regjeringen vil ikke kunne løse de reelle forhandlingsproblemer som partene står overfor. Det er partenes ansvar. Men partene kan heller ikke forhandle uavhengig av og ubundet av de generelle økonomiske forhold i landet. Når
190 ansvarlige organisasjoner går inn i alvorlige, reelle forhandlinger, er landets økonomiske situasjon en av de viktige realiteter som man tar med i vurderingene.

Det er når det samlede forhandlingsbildet begynner å avklares at Regjeringen
195 kan gjøre klart overfor partene hvilke tiltak og hvilken holdning den vil innta. Formålet med Regjeringens medvirkning vil i første rekke være å unngå uheldige utslag i pris- og kostnadsnivå og andre forhold.

Regjeringen imøteser et samlet oppgjør der de begrensede midler settes inni i en
200 klar lavtlønnsprofil -- der middelgruppene må være nøyd med å beholde sin kjøpekraft og der høyere inntekter må godta reduksjon.

Regjeringen vil herunder ha nøye kontakt med Stortinget og de politiske
205 gruppene der.

Videre er det mange inntekter, avanser, honorarer m.v. som ikke fastlegges av organisasjoner i regulære forhandlinger.

Regjeringen vil nøye følge disse inntektsfastsettingene med sikte på at ingen
210 grupper bryter det generelle bud om måtehold som i år må gjelde alle.

Regjeringen er beredt til å sette i verk de nødvendige reguleringer for å sikre seg at dette bud om måtehold blir etterlevd, av de grupper som ikke omfattes av de store landsomfattende oppgjør.
215

Målet for politikken vår i den nåværende situasjon er følgende:

Kostnadspresset må dempes betydelig for å gjenvinne vår internasjonale konkurranseevne.
220

Dersom ikke noe effektivt gjøres, vil underskuddet i vårt forhold til utlandet øke for sterkt. Dette vil kunne ta fra oss handlefriheten i vår økonomiske politikk i

tiden framover.

225

Den høye materielle standard vi har nådd i vårt land må forsvares.

Vi må fortsatt kjempe mot at den internasjonale massearbeidsløsheten også skal kunne trenge inn i vårt land.

230

Kravet om måtehold når det gjelder vekst i vår materielle velstand må rettes til alle grupper.

De begrensede muligheter vi har til å øke inntekter, må nyttes til å heve standarden for de laveste inntektsgrupper.

235

I en tid med behov for såkalte upopulære tiltak er det vel forståelig at anledningen nyttes til politiske angrep og kritikk mot Regjeringen.

240

Regjeringen er beredt til å ta det fulle ansvar for den politikk vi har ført.

Jeg regner selvfølgelig med at det samme er tilfellet for andre grupper og politiske partier.

245

Det snakkes nå om feilslått politikk fra Regjeringens side.

Hva har vært hovedmålsettingen for denne politikken?

Det har i korthet gått ut på å mobilisere våre ressurser for å holde massearbeidsløsheten utenfor landets grenser.

250

Politikken har samtidig gått ut på at lønnstakerne og andre skal ha sin rettmessige andel av produksjonsresultatet.

255

Regjeringen har hele tiden vært klar over at selv med våre betydelige ressurser er det begrenset i tid hvor lenge vårt eget land, slik det er knyttet gjennom vår økonomi til de internasjonale utviklingstendenser, kunne make dette.

260

Ved åpningen av valgkampen gav vi klar beskjed om at det ville bli vanskeligere og vanskeligere å ligge som en øy med full sysselsetting midt i et internasjonalt hav av massearbeidsløshet.

265 I likhet med internasjonale økonomiske organisasjoner, med ansatte fagfolk og
eksperter i økonomi i vårt eget land, i likhet med andre organisasjoner
innenlands og utenlands og i likhet med andre politiske partier, regnet
Regjeringen med at den dype internasjonale depresjonskløft ville være av
begrenset varighet, og at vi ville se tendenser til oppgang og dermed muligheter
for å løse våre egne problemer innenfor rammen av en internasjonal
270 vekstkonjunktur.

Vi kan nå se at den internasjonale krise vil vare lenger og at den sannsynligvis går
dypere enn vi i utgangspunktet regnet med.

275 Men, har vår politikk vært et feilslag?

Jeg vil besvare dette med et avgjort nei.

Jeg godtar ikke at en politikk med den fulle sysselsetting som mål er en feilslått
280 politikk.

Det er min oppfatning at den norske motkonjunkturpolitikk har hatt sine
vesentlige positive virkninger, nasjonalt og internasjonalt.

285 Jeg ser hver eneste dag vi makter å holde arbeidsfolk på jobben, som en seier.

Med dette som utgangspunkt, og med den satsing vi fra norsk side har maktet å
sette inn mot massearbeidsløsheten, har vi også sterkere kunnet la vår røst høre i
de internasjonale organisasjoner der vi har kjempet for at de samme målsettinger
290 som vi har lagt for vår egen politikk også skulle få gjennomslagskraft i andre land
og dermed bredest sett i den internasjonale politikk og de internasjonale
økonomiske utviklingstendenser.

Selv om vi nå på grunn av den internasjonale krise og dens virkning på vår egen
295 situasjon blir tvunget til å forlate enkelte av våre fremskutte skanser i kampen
mot arbeidsløshet, har vi dermed ikke gitt opp dette altoverskyggende prinsipp i
vår politikk.

Vi må kanskje særlig nå ta utgangspunkt i det ugjendrivelige faktum at dårlige
300 tider og slappe konjunkturer ikke er en upåvirkelig naturkraft som ruller inn

over oss.

Den er skapt av mennesker og kan endres av mennesker.

305

Vi må aldri miste troen på at den erkjennelse skal bre seg internasjonalt, at det ikke er noe håp i en situasjon med nær 17 millioner arbeidsløse i den vestlige verden.

310 Nasjonale og internasjonale systemer som gir slike resultater, har ikke livets rett i fremtiden og må endres.

Kritikken mot regjeringen kommer sterkest fra høyrekreftene i vårt land i dag.

315 Her snakkes det stadig om de advarsler som Høyrepolitikerne har kommet med.

De forteller oss at de gang på gang har reist en advarende pekefinger om de vanskelige forhold som norsk arbeids- og næringsliv lever under.

320

På dette punktet har de rett.

Bort sett fra en meget kort tid under Regjeringen Borten kan ikke jeg huske et eneste tidspunkt i hele vår etterkrigshistorie uten at Høyrepolitikerne har
325 snakket om vanskelige forhold for næringslivet.

Hele den sammenhengende rekke av vekstår i etterkrigstid i det norske samfunn har vært akkompagnert av en vedvarende klagesang fra Høyre-benkene i Stortinget.

330

Men det at de en gang i løpet av 30 år skulle få rett, kvalifiserer på ingen måte til å opphøye Høyrepolitikerne som sannsiger.

335

Fra Høyre og til dels også fra andre borgerlige opposisjonspartier hevdes det nå at Regjeringen skulle ha lyttet til deres råd om å redusere vår inntekstvekst og å skjære ned på de offentlige utgifter.

Jeg kan ikke erindre at verken Høyre eller andre opposisjonspartier noen gang har stått fram og fortalt oss om en gruppe i dette land som har hatt for høye

inntekter.

Det er riktig at Høyre har fremmet enkelt forslag til endring av de offentlige budsjettene.

345

Disse har gått på høyst begrensede reduksjoner av enkelte budsjetter, og de har samtidig vært fulgt opp med krav om begrensede skatteletter.

350

Men uansett hvordan man vurderer disse forslag ville de bare hatt meget begrensede innflytelser på den alminnelige økonomiske utvikling i vårt land.

De økonomiske problemer vi nå står overfor nasjonalt og internasjonalt kaller ikke på konservative ideer og tafatt pessimisme.

355

Vi må bevare troen på styrken og framtidsmulighetene i det samfunn vi har skapt.

Vi må bygge på tiltroen til nasjonenes evne til sammen å endre de nasjonale og internasjonale systemer som gir massearbeidsløshet som resultat.

360

Nasjonalt og internasjonalt reises igjen behovet for reell aktiv solidaritet og det beste i en radikal reformpolitikk.

Kilde

365

www.regjeringen.no

Emner

Arbeiderbevegelsen, Arbeiderpartiet, Foredrag

URI

370

<https://www.virksommeord.no/tale/harde-okonomiske-realiteter>

375